

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

13.9.16

לכבוד
יו"ר ועדת חוקה חוק ומשפט
ח"כ ניסן סלומינסקי
מכובדי,

עמדת ארגון משפחות נרצחים ונרצחות לדיון בהצעת חוק העונשין (תיקון מס' 124) (עבירות המתה), התשע"ו-2015 הכנה לקריאה שניה ושלישית

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות (הלן: "הארגון"), המאגד משפחות של קורבנות רצח תמימים, מתכבד בזאת להגיש את עמדת הארגון לקראת הדיון, כדלקמן:

1. הארגון מקדם בברכה את המשך הדיונים בהצעת החוק החשובה.
2. הארגון רואה בהסלמת האלימות בחברה הישראלית סכנה חמורה, לא פחותה ממלחמות וטרור, ופועל בדרכים רבות ושונות למיגורה. למרבה הצער, השתרש בחלקים בחברה, ובמיוחד בקרב צעירים, דפוס התנהגות פופולרי מאד של שליפת סכין בכל הזדמנות בה צריך ליישב סכסוך, גם בעניינים שוליים וחסרי ערך, מתוך התרגזות רגעית, התערבות בקטטה, לפעמים די במבט או במילה כדי שהסכין תישלף וחיי אדם יקופדו, תוך הרס למשפחות, הורים שכולים, או ילדים יתומים.
3. כפועל יוצא ובמקביל למאבק כנגד אלימות, פועל הארגון לביסוס והרחבת זכויותיהם של מי שנפלו קרבן לאלימות זו, ולהכרה ציבורית וממלכתית בנפגעי עבירות המתה כקבוצה מיוחדת הראויה להתחשבות ולמעמד עצמאי במערכת החוק והמשפט.
4. לפני שנתייחס לגופה של הצעת החוק, נעיר כי המונח "עבירת המתה" שהחוק נוקט בו אינו נותן ביטוי מוחשי ואמיתי למעשה מחריד, אכזרי וחמור של קיפוח חיי אדם ובפגיעה בקדושת החיים.
5. אין מחלוקת כי הצורך ברפורמה מקיפה במדרג עבירות המתה היה קיים לפני שנים. פעם אחר פעם הציבור עומד משתאה ומתקומם נוכח הרשעות רבות בהריגה במקרים שנראו כרצח באופן מובהק, אך לא עמדו בקריטריונים הקשיחים בחוק העונשין לגבי הגדרת רצח. מעשי הרצח האלה לא תאמו את הדפוס הקלסי של רצח מתוכנן זמן רב מראש על ידי עבריינים או ארגוני פשע, או מתוך מניע אישי. במערכת המשפט התקבעו מקרים שכאלה כמעשי "הריגה", כי המדינה לא הצליחה להוכיח את היסוד הנפשי הדרוש להרשעה ברצח, את הכוונה להמית. גם כאשר הוגש כתב אישום על רצח, הפרשה הסתיימה בהסדר טיעון שבמסגרתו הופחתה האשמה ל"הריגה" או שבית המשפט עצמו זיכה מעברת הרצח והרשיע "רק" בהריגה. השופטים הביעו לא פעם אי נחת מחוסר הגמישות של החוק במתכונתו הנוכחית ואת חוסר האפשרות להרשיע ולהעניש באופן הולם, וביטאו את זה בפסקי דין רבים. העונשים שנגזרו על קיפוח חיי אדם היו פחותים בהרבה מעונש מאסר עולם ואף התרחקו מהעונש המירבי על הריגה.

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

6. נוכח מציאות זו, היה ברור למחוקקים, למשפטנים כמו גם לציבור הרחב כי הפער בין עבירת הרצח לבין עבירת ההריגה בחוק הישראלי מחייב תיקון, והוספה של עבירת רצח בדרגה שנייה, כנהוג ברוב מדינות העולם.

7. בהיבט זה הצעת החוק מתקנת את ההגדרות של עבירות ההמתה ומאפשרת שתי דרגות של עבירת רצח, כאשר על עבירת הרצח בדרגה הפחותה בחומרתה לא חל עונש מאסר עולם חובה, ונותר בידי בית המשפט שיקול דעת באשר לעונש ההולם, בהתאם לעקרונות המנחים שהוגדרו בתיקון 113 לחוק העונשין. חברי הארגון מאמינים שתהיה לשינוי הזה, ובמיוחד לתיוג במונח "רצח" עבירות המתה שעד כה הוגדרו כ"הריגה" בלבד השפעה חיובית, הדבר ישקם את אמון הציבור במערכת המשפטית שנפגע קשות בשנים האחרונות, ויש בה גם משום מסר הרתעתי.

8. יחד עם זאת, בהצעה שעברה בקריאה ראשונה ישנם עדיין ליקויים ו/או חוסרים המחייבים לדעתנו תיקון והשלמה:

(1) על פי השינוי המוצע עונש מאסר עולם חובה יישאר רק בגין עבירות רצח בנסיבות מחמירות. בסעיף 301א(א) להצעת החוק מפורטות 11 נסיבות מחמירות. לדעת הארגון יש להוסיף נסיבות מחמירות נוספות, שרלבנטיות במיוחד במציאות הישראלית, ומצאנו כי גם במדינות אחרות, כמו ארה"ב, בריטניה, קנדה ואוסטרליה הן מוגדרות כנסיבות מחמירות:

(א) רצח של בת זוג;

(ב) רצח של אשה בהריון (כפי שאירע אך לפני חודש);

(ג) הסתרת גופת הקרבן, ביתורה או השחתתה;

(ג) רצח של הורה לילדים קטינים;

(ד) הרצח בוצע תוך הפרת צו הגנה שהוצא להגנת קורבן הרצח, או תוך הפרת מעצר בית;

(ה) הרצח בוצע בנוכחות ו/או לעיני בני משפחת קרבן הרצח.

(2) בנוסף, לדעת הארגון חלק מהנסיבות מוגדר באופן שיעורר קושי של פרשנות והחלה הולמת כמו: מה ייחשב כ"אכזריות מיוחדת", או "התעללות נפשית" ?

(3) לדעת הארגון, לאחר שינוי החוק, יש ליצור מנגנון מיוחד שיפקח על אסירי עולם, שמשחררים שחרור מוקדם לאחר קציבת העונש. הפיקוח מהווה משמעות עיקרית של PAROLE. אסיר משוחרר ידע שהוא אסיר עולם עד סוף חייו גם אם הוא מחוץ לכותלי בית הסוהר, ושחרורו מהכלא חייב להיות בכל מקרה "על תנאי" ולא שחרור מלא, גם אם חלפה תקופת הקציבה. תיקון שכזה עולה בקנה אחד עם הרציונל של תיקון תיקון מס' 14 (הוספת סעיף 30ב) לחוק שחרור על תנאי ממאסר הקובע כי רוצחים שבית משפט קבע לגביהם שהרצח בוצע בנסיבות חריגות בחומרתן, ועדת שחרורים מיוחדת לא תמליץ להקל בעונשו של האסיר בטרם חלפו לפחות 15 שנים מהיום שבו החל לשאת את מאסרו (במקום 7 שנים), ובלבד שהתקופה שתמליץ לקצוב לא תפחת מ-40 שנים (במקום 30 שנה לרצח "רגיל").

9. לפי הצעת החוק יבוטלו הסעיפים 298 ו-301 בחוק העונשין (הריגה ועונש מופחת בגין רצח) ובמקומם נקבעו שלוש עבירות חדשות של אחריות מופחתת שהעונש המרבי בגינן יעמוד על 20 שנה. כדי להבהיר למה מתכוון המחוקק בקבעו "אחריות מופחתת" פורטו 3 נסיבות: (1) קנטור (2) מצוקה נפשית שאליה נקלע הנאשם בעקבות התעללות מתמשכת מצד הקרבן (3) הפרעה נפשית חמורה (בדומה לזו שהייתה בסעיף 300א בחוק העונשין, סעיף שבוטל בהצעת החוק הנוכחית).

ארגון משפחות נרצחים ונרצחות ע"ר 580482750

(א) לגבי הנסיבה הראשונה - התגרות, מוגדרות בה שתי חלופות, שכל נאשם ברצח יטען להן מייד, כטענת הגנה אוטומטית, וזאת כשהקרוב כבר אינו בחיים כמובן, ואינו יכול להעיד כנגד הטענה. הטענה תעלה ללא ספק בכל אירוע של קטטה בין בני נוער שהסתיימה בדקירת מוות, אך לא רק. לדוגמא היה מקרה של פליט מסודן שרצח את אסתר גלילי, בת 68, בדרום תל אביב בפברואר 2010 [ת"פ 10-03-19597 מדינת ישראל נ' באשיר (עציר)]. וטען להגנתו שלאחר שתקף אותה והכה בה היא התרוממה ולטענתו עשתה תנועת זריקה לעברו שנחזתה על ידו כהתגרות, ואז הוא הכה אותה בראשה למוות. נגזרו עליו 8 שנות מאסר. אם גם לאחר הניסוח מחדש של הסעיף, תנועת זריקה תיחשב כקינטור, שוב יתקבל עונש מגוחך ומביש. דוגמא נוספת פרשת אזואלוס, בה הנאשם, שרצח את אשתו ואת המאהב שלה בתוך המכונית, ריצה עונש של 10 שנים בלבד, כאשר כב' הנשיא בדימוס א. ברק מסביר את העונש הקל עת רצח כפול בכך ש "דמו של הישראלי המצוי ודמה של הישראלית המצויה עלול לרתוח, כאשר הם רואים את בת הזוג או את בן הזוג בבגידה, וכאשר מעשה הבגידה מכוון כל כולו ללמד על מעשה הבגידה".

(ב) לגבי הנסיבה השלישית - הפרעה נפשית חמורה או ליקוי שכלי. למרבה הצער, הטענה בדבר הפרעה נפשית הופכת לטענת ההגנה ה"פופולרית" ביותר בקרב נאשמים ברצח (שלא יכולים מסיבות שונות לטעון לקנטור). לא פעם מוגשות לבית המשפט חוות דעת פסיכיאטריות פרטיות הסותרות את חווה"ד של הפסיכיאטר המחוזי, ועל מנת להימנע מהכרעה נחרצת לצד זה או אחר בשאלה שברפואה, מגיעים למעין "פשרה" של עונש מופחת. **לדעת הארגון יש לקבוע כי 'הפרעה נפשית חמורה' תיקבע רק ע"י הפסיכיאטר המחוזי**, ולהפסיק את המירוץ המביש של חוות דעת פסיכיאטריות סותרות הגורמות לציבור לאבד את אמונו בחוות דעת אלה, ולחשוש שמא אין כל ערך אובייקטיבי לאבחון פסיכיאטרי.

10. כללית, הארגון מבקש להתריע שוב על הפער הניכר הקיים בין רטוריקה שמדגישה קדושת חיי אדם ובין חלק מסעיפי החוק. קיים חשש שבעקבות קבלת החוק יוצר מצב בו במקרים רבים בהם מוטל מאסר עולם כיום, לא יוטל מאסר עולם בעתיד מכיוון שהמקרים האלה לא יעמדו ברף הגבוה של נסיבות מחמירות, או של אחד מחלופותיו. כמו כן קיים חשש עמוק שנאשמים רבים ינצלו את סעיף ה"קנטור" או "הפרעה נפשית חמורה" כדי לזכות בעונש מופחת. שהרי, מטבע הדברים, אותם פחות מעניין התיוג. אמנם, גם משפחות הנרצחים והנרצחות מייחסות חשיבות וערך לעצם התיוג בעבירת המתה כ"רצח", אולם הם מייחסים חשיבות גם לענישה הולמת על קטילת חיי אדם, שיש בה משום מסר ערכי חברתי ומוסרי, והחשש הוא שבסופו של דבר, החוק החדש אמנם יתייג מקרי המתה רבים יותר כ"רצח", אולם העונשים ייעשו קלים יותר, ועונש מאסר עולם יהפוך להיות נדיר יותר ויותר. החשש הוא להיווצרות זילות בחיי אדם.

בכבוד רב,

רותי אלדר, עו"ד היועצת המשפטית של הארגון
לרה צינמן, יו"ר הארגון